

Available in select outlets in Kathmandu Valley only

आवरण रातारात धनी बच्चे सपना बुझेर अफगानिस्तान पुगेका नेपालीहरुको बिजोबा

बहुदुक बोधन

जार्जहरूको बिदल्छी

■ बाजराज शार्ड कावुन (अफगानिस्तान)

सा न वर्षे स्यागी जागिर गरका सगळे बन्नुक न उनल छिएका ससल शिपुन। केसा कमाउन सलला बोकेर साल बवा कबैत बन्दो बाला पकाउने, कारिदारको काम गर्ने सौचालि बाणाडाइको एर अंग मात्र गण्डुने ३० बर्को उपरसा पलिलोडक सियाप सयाने, त्यो पनि एकै-२१। क्नी औपचारिक तालिमनिने काउला सियाप बोकेर अमरिनी लोजको 'मकटिद' गफुवा उनका बेनिवाड पसिले नै निकरन्छो।

डायनाकोर्स कम्पनीमा कार्यरत केदारमणि पोखरेलको सालिकमा श्रद्धाञ्जली अर्पण गर्दै सहकर्मी नेपालीहरू

शान्तिसुरक्षा, सुशासन र विकास निर्माणमा विभिन्न ठेक्कापट्टाको काम गरिरहेका छन्। त्यस्ता ठाउँमा पनि नेपाली सुरक्षागार्डको माग बढ्दो छ।

राष्ट्रसङ्घको सहभागितापछि अफगानिस्तानको राजनीतिक अखण्डतालाई एकीकृत गर्ने काम त भयो, शान्तिप्रक्रियाको स्थिति भने दिनानुदिन नाजुक बन्दै गएको छ। जस्तो, सन् २००२ मा काबुलमा दुइटा मात्र आत्मघाती बम विस्फोट भएको थियो तर त्यो २००५ सम्म आइपुग्दा २७ र २००६ मा त्यस्ता घटनाको सङ्ख्या एक सय ३९ सम्म पुगेको थियो। राष्ट्रसङ्घद्वारा प्रकाशित अफगानिस्तानको मानवीय विकास सूचकाङ्क २००७ का अनुसार, सन् २००५ मा अफगानिस्तानभरि एक हजार तीन सय ४७ विस्फोटका घटनाहरू भएकामा २००६ मा भने त्यो सङ्ख्या हवातै बढेर तीन हजार आठ सय २४ पुग्यो। यो क्रम रोकिनुको साटो भन्नु बढ्दै गइरहेको छ। र, त्यस खतराका बीच नेपालीहरूले काम गरिरहेका छन्।

अफगानिस्तानका अन्य क्षेत्र त परै जाओस्, राजधानी काबुलमा समेत दैनिकजसो विस्फोटन भइरहेकै हुन्छ। पछिल्ला वर्षहरूमा अफगानमा चार हजारभन्दा बढी मानिसहरू यस्ता विस्फोटनमा परेर मारिएको तथ्याङ्क छ। तीन वर्षयता एक दर्जन नेपालीहरू पनि यहाँ मारिइसकेका छन्। तीमध्ये आठ जना कामकै सिलसिलामा मारिएका हुन् भने अरूले जाडोमा कक्रिएर, विरामी भएर मृत्युवरण गर्नुपरेको थियो। यति खतरा हुँदाहुँदै नेपालीको काबुल

यात्रा घटेको छैन।

'सिपाहीदेखि करसा'बसम्म'

लेबनानको शान्तिसेनामा जानेबेला उनले जहाजबाट देखेका थिए- एउटा उजाड बस्ती, जहाँ फाट्टफुट्ट स-साना घरहरू मात्र छन्। सन् २००१ को कुरा थियो त्यो। नेपाली सेनाको रेञ्जर बटालियनमा कार्यरत मेजर गोपाल राणाले देखेको त्यो उजाड मरुभूमि अफगानिस्तान पो रहेछ। "न मैले यहाँ आएर पैसा कमाउँला भन्ने रहर नै पालेको थिएँ, न त घुम्न आउँला भन्ने सोच नै थियो," सेनाको जागिर छाडेर काबुलतिर बरालिएका गोपालले नेपाल सँग आफ्नो वेलीविस्तार सुनाए, "मलाई परिस्थितिले नै यहाँसम्म डोर्‍यायो। तर, यता त नेपालको द्वन्द्वभन्दा निकै खतरा रहेछ, हरेकपल 'सुइसाइड नोट' खल्तीमै राखेजस्तो आभास मिल्छ।"

हुन त अरूको जस्तो नानाथरी सास्ती खेपेर पाएको जागिर होइन, गोपालको। एनसीएल होल्डिङ नामक अमेरिकी कम्पनी एक त्यस्तो ठेक्का लिन्छ, जसले आवश्यक पर्दा सुरक्षा, खाद्य ढुवानी र निर्माण सबैको काम गर्छ। एनसीएलमा प्रायः टेबुलमै लेखाजोखा गर्ने र कामदारलाई खटाउने काम पर्छ। तर पनि, कहिलेकाहीं स्थलगत निरीक्षणमा जानुपर्दा आफैँ हतियार बोक्नुपर्छ।

"कान्दहार वा हेलमनतिर जाँदा मृत्युसँग जुधेर जानुको कुनै विकल्प छैन। कि जागिर खानुभएन,

होइन भने सानो होस् या ठूलो, सबैले खतराचाहिँ मोल्नुपर्छ यहाँ," गोपालको भनाइ थियो। आखिर केका लागि र किन यतिविघ्न खतरा मोल्नु? सबैको उत्तर एउटै हुन्छ, डलर। गोपालले अगाडि बताए, "पैसामा पनि हामी ठगिएका छौँ, थर्ड वर्ल्ड नेसन (टीसीएन) को भएर होला, नेपालीलाई अफगानिस्तानमा जोखिम मोलेबराबरको तलब छैन, त्यही जागिर विदेशी गोरारूले खाएको खण्डमा १० हजार डलरभन्दा माथि नै तलब छ, जबकि नेपालीको सरदर तलब एक हजार डलर मात्र छ।"

नेपालको तुलनामा एक हजार अमेरिकी डलर पनि चानचुने पैसा होइन। अफगानिस्तान पुगेका नेपालीहरू चार सय अमेरिकी डलरदेखि दुई हजार पाँच डलरसम्म लिएर सेक्युरिटी गार्डको काम गरिरहेका छन्। त्यसमा पनि काबुलभित्र काम गरिरहेकाहरूको अलि कम तलब र अन्य 'रेड जोन' क्षेत्रजस्तो कान्दहार, हेलमन, हेरात आदि ठाउँमा काम गर्दा त्यसभन्दा धेरै तलब हुने गरेको छ। कारण, यी रेड जोनहरूमा तालिबानसँग दैनिकजसो मुठभेड वा उनीहरूको एम्बुस छलेर बस्नुपर्ने बाध्यता छ।

अनौठो कुरा, यस्ता रेड जोनहरूमा ज्यानको पर्वाह नगरी मोटो रकम पाउने आशमा नेपालीहरू खोजीखोजी जागिर खाने होडतिर दलालको पाउ मोलिरहेका हुन्छन्। सामान्यतया दलालहरूको कम्पनीका हाकिमसम्म राम्रो सम्पर्क हुने हुनाले उनीहरूले काम दिलाएवापत दोहोरो (कम्पनी र

जागिर लाग्ने मान्छेसँग) कमिसन माग्छन् । जे गरेर भए पनि जागिर पाउनुपर्ने आशमा सिपाहीदेखि कर्णेलसम्मका मान्छेहरू दलाललाई पैसा खुवाउनु बाध्य छन् । उदाहरणका लागि, डाइनाकर्स नामक अमेरिकी कम्पनीमा काम गर्ने कास्कीका अवकाशप्राप्त कर्णेल गोपाल गुरुङ हुन् या भ्रुपाका सुनील लावती, २०, आदिको सुप्रीम कम्पनीमा जागिर खाएको प्रसङ्ग दलाललाई पैसा दिएर भएका हुन् । त्यसैले पनि अफगानिस्तानका नेपाली दलालहरू काबुलमा सोफासीधा नेपालीलाई चुसैरै भए पनि सानदारको जीवन जिइरहेका छन् । उनीहरूसँग गाई पनि छ, सवारीसाधन पनि छ र चौतर्फी घुमफिर गर्ने पैसा नहुने त कुरै भएन । उनीहरूको मुख्य आहारा कामको खोजीमा नेपालदेखि काबुलसम्म आइपुग्ने नेपालीहरू नै हुन् ।

‘काठमान्डू टू काबुल’

अफगानिस्तानको भिसा लागेपछि दङ्गदास भएका बाग्लुङ, जैदीका कृष्णप्रसाद आचार्यलाई दिल्ली एयरपोर्टमा दलाल रामचन्द्रले भनेछन्, “ठूलो अक्षरमा यूएन भन्ने नीलो अक्षरमा लेखिएको गाडी आउनेछ, तपाईंलाई रिजिभ गर्न । अरू गाडीमा नजानु नि फेरि, हराउनुहोला अनि मलाई यता नानाधरी भन्कट खेप्नुपर्छ ।” आफ्नै गाडीको मान्छे, ठगेर कता पो जाला भन्ने सम्झेर आचार्यले रामचन्द्रको सबै कुरा विश्वास गरे । नभन्दै उनी

काबुल एयरपोर्टवाहिर नीलो अक्षरमा लेखिएको यूएनको गाडी खोज्न थाले ।

“कुरेको दुई घन्टा भइसक्यो, अर्कै आउदैन् त्यो यूएनको गाडी । पछि दिल्लीमा रहेको रामचन्द्रलाई फोन गर्दा त अर्कै पो जवाफ दियो, आज यूएनको गाडी विप्रेको छ, अर्कै गाडी लिन आएको छ, त्यसैमा जानुपर्ने रे !” आचार्यले काबुल यात्राको बिलौना पोखे, “पछि मात्र थाहा पाएँ, मलाई लिन कहाँको यूएन आउनु ? त्यहाँ त अर्को दलाल लमजुङको भरत अधिकारी पो आएको रैछ ।” महिनाको दुई हजार डलर तलव पाउने जागिर पाउने आशमा साढे तीन लाख रुपियाँ रामचन्द्रलाई बुझाएका आचार्यसँग अहिले रोजगार त परै जाओस्, घर फर्किने पैसासमेत छैन । उनीसँग पासपोर्ट त छ तर पैसाको अभावमा भिसा लगाउन नपाउँदा ओभरस्टे भएको १० महिना भइसक्यो ।

आचार्यजस्तै काठमाडौंवाट दिल्लीसम्म पुऱ्याएवापत पैसा बुझाएर चुर्लुम्मै डुबेका नेपालीहरूको सङ्ख्या ८० प्रतिशतभन्दा बढी छ, जोसँग दिल्लीमा आइपुग्दा न बस्ने पैसा हुन्छ, न त भिसा लगाउने शुल्क नै उनीहरूसँग बाँकी रहन्छ । फेरि आफ्नो पीडा आफैमा लुकाएर ती पीडितहरू उल्टै घरवाट पैसा मगाई दिल्लीमा अर्कै दलाल, जो भिसा लगाइदिएवापत उसलाई छ सयदेखि एक हजार डलरसम्म कमिसन दिनुपर्छ, सँग सम्पर्क गर्न पुग्छन् । दिल्लीमा हिजोआज खोटाडका सीवी

गुरुङ राहदानीमा भिसा लगाउने नामुद दलालमा गनिन्छन् । त्यसवाहेक भिसा लगाउने धन्दामा चन्द्र ढकाल, राजकुमार तामाङ, राम गुरुङ, सूर्य भण्डारी, रवि आले आदिको नाम अग्रस्थानमा आउँछ । अहिले वली नाम गरेका अफगानी पनि नयाँ दिल्लीमै बसेर नेपाली दलालसँग मिलेर अफगानिस्तानवाट फर्जी कामको पत्र मगाएर नेपाली ठग्ने काम गरिरहेका छन् ।

यतिखेर दिल्लीस्थित अफगानी दूतावासले नेपालीलाई भिसा दिनमा केही कडा प्रक्रिया जस्तो बर्किङ्ग पर्मिट, कामको सुनिश्चिता भएको पत्र आदि अनिवार्य खोज्न थालेको छ । यसले दलाललाई केही अप्ठ्यारो त पारेको छ नै तर काबुलमा रहेका नेपाली दलालहरूले अफगानी दलालसँग मिलेर फर्जी पत्र बनाइ प्रक्रियावाटै भिसा फुल्काउने गर्छन् । तर, दलालहरूले उल्टै दूतावासका कर्मचारीले प्रत्येकवाट पाँच सय डलर घूस मागेको आरोप लगाएर ठगी गर्ने गरेको पाइएको छ, जबकि कानुनी तवरमा अफगानिस्तानका लागि भिसा शुल्क ३० डलर मात्र छ । दिल्ली दूतावासमा भिसा लगाउने दलालहरूले एक वर्षसम्म कुराएको उदाहरण प्रशस्त छ । जस्तो कि, काठमाडौं गोठारका मीनबहादुर थापालाई काबुल छिराउने नाउमा मणि सुब्बाले दिल्लीमा छ महिना कुराएका थिए । थापा भन्छन्, “मैले सीवी गुरुङलाई छ सय डलर दिएपछि मात्र मेरो भिसा र पासपोर्ट फिर्ता भयो ।”

बाहिर बिजनेस पार्टनर, भित्र कृष्णलीला

उनीहरूबीच न कुनै नाता छ, न त घनिष्ट प्रेम नै । सँगैसँगै घुम्छन्, एउटै विस्तरामा सुत्छन् र एउटै पेसासमेत अपनाएका छन् तर पनि उनीहरू ठाउँ अनुसारको आ-आफ्नो परिचय दिन रुचाउँछन् । “नेपालीहरूसँग बिजनेस पार्टनर र अफगानीसँग श्रीमान्/श्रीमती ।” यदि उनीहरू कामको सिलसिलामा कम्पनीहरूमा पुगे भने परिचय विलकूलै फरक हुन्छ । एउटा कम्पनीको डाइरेक्टर बन्छ भने अर्कोचाहिँ मार्केटिङ्ग चिफ अफिसर ।

काबुलमा रहेका प्रायः मुख्य दलालहरूले आफ्नो सुरक्षाका लागि ‘डुब्लिकेट श्रीमती’ राखेको पाइयो । कामका सिलसिलामा यहाँ आइपुगेका नेपाली केटीहरू आफूलाई सुरक्षित हुन पनि अफगानीका सामु दलाललाई श्रीमान् स्वीकार्न बाध्य छन् । मर्डिसरको दोस्रो साता मोरङका अशोक विककी काबुलवाली श्रीमती मैनाकुमारी च्वाइँ (मनु) एकाबिहानै भागेर डब्ल्यूएसआई कम्पनीमा काम गर्न गइन् । अशोकले त्यसदिन बबन्डर नै मच्चाए । उनले सो कम्पनीमा गएर मैनाकुमारी मेरी श्रीमती हुन् भनेर काम छुटाएर घर फर्काए । मैनाकुमारीसँग अशोकको सम्बन्धवार प्रश्न गर्दा उनले प्रस्ट पारामा जवाफ दिइन्, “नेपालमा हाम्रो आ-आफ्नै नाता छ, यहाँ आएर बिजनेस पार्टनर भएर काम गर्नुपर्दा सँगै बस्नुपरेको हो ।” तर, यसवारे अशोकले कुनै प्रतिक्रिया दिन चाहिनन् ।

यस्तै, बिजनेस पार्टनरका रूपमा सँगै बस्ने गरेका ओखलढुङ्गाका लक्ष्मण गुरुङ र नुवाकोटकी सुनिता तामाङ १० हजार डलरको ऋणमा काबुलको सारेपानीस्थित जीजीएचके गेस्टहाउसमा थुनिएका छन् । कुनैवेला काबुलका नम्बर वान डनका रूपमा चिनिएका मदन राई र ईश्वरी आलेबीच

पनि यस्तै सम्बन्ध थियो । तर, अहिले मदन जेलमा छन् भने ईश्वरीसँग नयाँ बिजनेस पार्टनरको साइनो ठाकुर गुरुङसँग जोडिन पुगेको छ ।

एक वर्षअघि विजय खानसँग विवाह गरेकी विराटनगरकी पूजा पोखरेलले विजयसँग सम्बन्धविच्छेद गरेर चितवनका रामचन्द्र कार्कीसँग बिजनेस पार्टनरको कारोवार गरिरहेकी छन् । यिनै पूजालाई आफ्नी श्रीमती हो भनेर जेलवाट छुटाउन जाँदा मोरङका अच्युत नेपाल पनि प्रहरीकै खोरमा थुनिएका थिए । अर्का एजेन्ट मणि सुब्बा र कुसुम शाह पनि सँगै काम गर्ने पार्टनर हुन् । व्यापारको हिसाबले पनि निकै नाम कमाएका पोखराका कर्ण

गुरुङ र देहरादुनकी नीलू कर्माचार्यबीचको साइनो पनि अन्तरङ्ग नै थियो । हाल, निशा केसी र पदम लिम्बूले वैवाहिक साइनो गाँसेर अर्को सफल बिजनेस पार्टनर सावित गर्न खोजिरहेका छन् ।

“तपाईं घरमा श्रीमती, छोराछोरी भएको मान्छे, किन यहाँ अर्की श्रीमती राखेको ?” अशोक विकलाई यस्तो प्रश्न गर्दा उनको रुखो जवाफ थियो, “अरूले त व्यापार बढाउने नाममा विदेशीहरूकहाँ केटी पुऱ्याइरहेका छन् । मैले कमसेकम श्रीमतीको व्यवहार गरिरहेको छु नि !”

हुन पनि यस्ता डुब्लिकेट श्रीमान्-श्रीमतीका कारण अफगानिस्तानमा ठगिएका नेपालीहरूको तलव बढ्नुको साटो घट्दै गइरहेको छ । कारण, उनीहरूबीच अव्यावहारिक, अनैतिक सम्बन्धले विदेशीले एजेन्टका मान्छेलाई मात्र राख्ने र कम तलवमा काम गराएर एजेन्टवाली नेपाली केटीलाई पैसा दिने गर्छ । काठमाडौंकी निशा केसी स्वीकार्छन्, “हो, हामीले एक जना मान्छे काम लगाइदिएवापत ग्लोबल कम्पनीले उल्टै तीन सय डलर कमिसन दिने गर्छ ।”

काबुलका एजेन्टहरू

मणि सुब्बा

एकनाथ लुईटेल

डाकुर गुरुब

ईश्वरी आले

रमेश बिक

अच्युत नेपाल

अशोक बिक

दिल्लीमा अफगानिस्तानको भिसा पाउनासाथ काम पक्का भएको सम्झनु नै नेपालीहरूको ठूलो भूल ठहरिएको मीनबहादुर थापाको अनुभव छ। "ल अब सबैभन्दा अफ्यारो काम सल्टिएको छ, काबुल पुग्नासाथ कम्पनीकै मान्छेले तलाई सीधै लिएर कम्पनीकै गेस्टहाउसमा लान्छ। र, त्यसको भोलिदेखि नै तपाईं काम थाल्नुहुन्छ।" दिल्ली एयरपोर्टबाट दलालले आफ्ना ग्राहकलाई भन्ने गरेको शब्द हो यो। यही शब्द दिमागवरिपरि घुमाएर जब काबुलको एयरपोर्टमा उनीहरू अवतरण गर्छन्, त्यसपछि भ्रमको त्यान्द्रो विस्तारै च्यातिन थाल्छ। "कम्पनीकै गाडी आउने भनिएकामा लोकल ट्याक्सीमा दलालहरू पो रिभिभ गर्न आउँदा रहेछन्। सीधै नेपालीको क्याम्पमा लगेरिंदो रहेछ," दुई वर्षदेखि काम नपाएर घर न घाटको अवस्थामा पुगेका मीनबहादुरले भने, "गोरखाका देवेन्द्र श्रेष्ठले नोकरी लगाइदिन्छु भनी थप सात सय डलर लिए तर पछि उनले न नोकरी लगाए, न भिसा लगाइदिन्छु भनेर लगेको पासपोर्ट नै फिर्ता दिए। पछि राहदानी पाउनकै लागि अफगानी प्रहरी लगाउनुपर्थो।"

कालकोठरीको जीवन

अफगानिस्तान सरकारबाट इजाजतप्राप्त ३६ वटै सेक्युरिटी कम्पनीहरूमा धेरैथोर नेपालीहरू काम गरिरहेका छन्, प्रायः सेक्युरिटी गाडमा। तीमध्ये डाइनाकर्प्स, ग्लोबल, आर्मर ग्रुप, एसएसएसआई, कम्पास र सुप्रिम फूड सेक्युरिटीमा करिब ८० प्रतिशतजति नेपाली काम गर्छन्। यसमा पनि सुप्रिम भन्ने अस्ट्रेलियन कम्पनीमा एक हजार छ सयभन्दा बढी नेपाली काम गरिरहेको अनुमान गरिएको छ। यद्यपि, यसबारे सम्बन्धित कम्पनीले आधिकारिक जानकारी दिन चाहने।

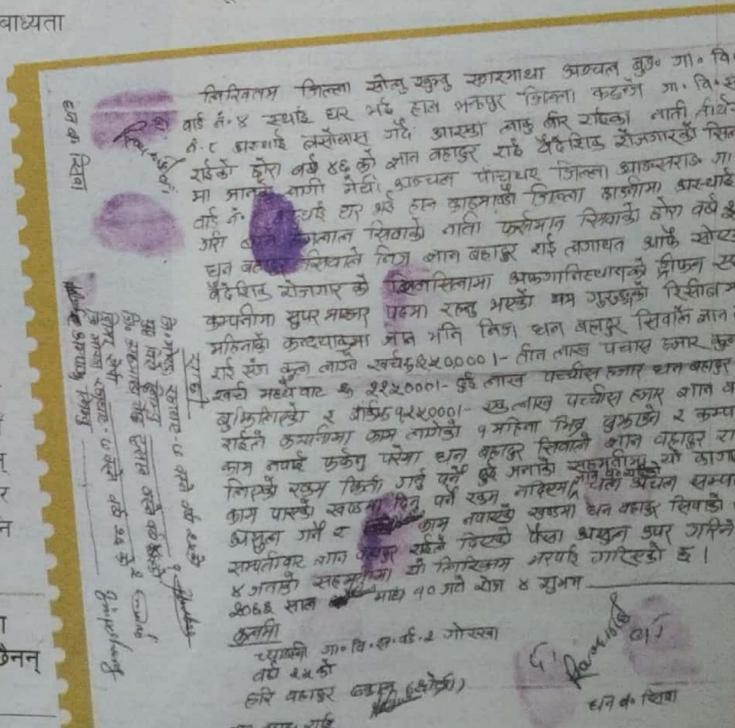
कतिसम्म भने नोभेम्बर २२ तारिखका दिन थप नेपालीलाई भर्ना लिइरहेको लामबद्ध दृश्य क्यामरामा कैद गर्दा सो कम्पनीका विदेशी सेनाले नेपाल

प्रतिनिधिको क्यामराकाइसमेत थुतेर तस्बिरहरू हटाइदिएको थियो। सुप्रिमले विदेशी सेनाहरूको खाद्य सामान ओसारपसार गर्ने, उनीहरूलाई खाना खुवाउने काम गर्छ। दुई वर्षअघि मात्र तीन सय डलर मात्र तलब दिइयो भनेर यहाँ काम गर्ने नेपाली सेनाका पूर्वक्याप्टेन अजय केसीको नेतृत्वमा सानोतिनो विद्रोह नै भएको थियो। उनीहरू कम्पनीकै हतियारसहित अमेरिकी डाइनाकर्प्स कम्पनीमा जागिर खान गएका थिए। त्यसलगत्तै नेपालीको तलब दुई डलरले वृद्धिसमेत भएको थियो। स्मरणीय कुरा के हो भने यी धेरै नेपाली भर्ती भएका कम्पनीहरूले अफगानी गाडलाई सामान चोरिदिने, फिल्डमा जाँदा विश्वासघात गरेर उल्टै तालिवानसँग मिलिदिने भन्नेजस्ता आरोप लगाउँदै आएका छन्। तर, नेपालीबाट ती दुवै काम नभएकाले पनि यहाँ एउटा नेपालीको विकल्प अर्को नेपाली रोज्नुपर्ने कम्पनीको बाध्यता हुनसक्छ।

सामान्यतया काबुलमा कम्पनीले आफ्नो परियोजना विस्तार गरेमा वा थप टेन्डर परेमा उसले नेपालीहरूलाई सेक्युरिटीका लागि रोजगार दिने हो। तर, त्यसका लागि उनीहरूले न कुनै विज्ञापन प्रकाशित गर्छन्, न त सार्वजनिक सूचना निकाल्छन्। उनीहरूले कम्पनीभित्रका विश्वासप्राप्त नेपाली सुपरभाइजरलाई नयाँ रिक्कुटा लागि व्यवस्था गर्छन् र एकैदिनमा अन्तर्वाता लिएर नियुक्ति-पत्र दिइहाल्ने काम पनि

दलालले यसरी कागज गराउँदा पनि बिचल्लीमा पार्न छाडेका छैनन्

हुन्छ। यस्तो अवस्थामा कम्पनीभित्रका सुपरभाइजर वा मुख्य पोस्टमा नेपालीहरूले मानवीय तवरमा पनि आफ्नो घरबार बन्धकीमा राखेर काबुल आइपुगेका सर्वसाधारण नेपालीहरूलाई उचित अवसर दिनुपर्ने हो। अफसोच, तिनै कम्पनीभित्रका ठूला भनाउँदा नेपालीहरूको सम्पर्क काबुलमा रहेका दलालसँग हुँदोरहेछ, र दलालले निश्चित पैसा कम्पनीभित्रका कामदारलाई खुवाएर कमिसन दिनेको मात्र नोकरी दिलाइन्छ। यो कुरा काबुलमा एजेन्टको काम गर्दै गरेका रामचन्द्र कार्की ठाडै स्वीकार गर्छन्। भन्छन्, "हेर्नुस्, हामी व्यापार गर्न आएका मान्छे हौं, कम्पनीभित्रका सुपरभाइजरले एक महिना बराबरको तलबको कमिसन माग्छन्। र, हामीले अर्को एक महिना बराबरको थप पैसा मागेर बर्क परमिट गराउनेदेखि यातायात खर्च र आफूलाई पैसाको जोहो गर्छौं।"

कार्कीको भनाइले के भल्काउँछ भने औसत तीन लाख खर्च गरेर बल्लतल काबुल छिरेको नेपालीले त्यहाँ स्वतन्त्र प्रतिस्पर्धामा जागिर पाउने सम्भावना कम हुन्छ। “काबुलमा पासपोर्ट आफ्नो ज्यानको किडनीभन्दा पनि ठूलो लाग्दो रहेछ। कमसेकम एउटा किडनी भए त ज्यानले थग्य तर यहाँ पासपोर्ट नहुँदा घरभित्रै थुनिएको महसुस हुँदोरहेछ। तर, समस्या के छ भने म न घर फर्किन सक्छु, न त काम खोज्नु,” इलामका लीला कटुवालले आफ्नो अनुभव सुनाए।

हुन पनि दलाल वा कम्पनीभित्रका कथित नेपाली हाकिमहरूलाई पैसा खुवाउन नसकेर विचल्लीमा परेका नेपालीहरूको सङ्ख्या काबुलमा चार सयभन्दा बढी छ। तीमध्ये करिब चार दर्जनसंग त राहदानी नै छैन। दलालले भिसा लगाइदिन्छु भनेर लगेको राहदानी उल्टै बन्धक राखेर अफगानीबाट पनि पैसा असुलेर ठगी गरेका प्रशस्त घटना छन्। खोटाडका मदन राई, गोरखाका देवेन्द्र श्रेष्ठ, कास्कीका ठाकुर गुरुड र पाल्पाकी ईश्वरी आले काबुलका त्यस्ता ‘ग्याङ्ग अफ फोर’ को नाम हो, जसले भिसा लगाइदिन्छु भनेर सयौं नेपालीलाई विचल्लीमा पारेका छन्।

अझ ईश्वरी आलेले नक्कली भिसा लगाइदिएर एक दर्जन नेपाली जेलको चिसो छिडीमा जाकिनुपरेको तीतो घटना छ। दोलखाका प्रकाश गुरुड, २१, ले भिसा लगाइदिन ईश्वरी आलेलाई राहदानी दिँदा नक्कली भिसाका कारण उनी साढे तीन महिना थुनिनुपयो। जेलमा उनी विरामीले थला पर्दा पछि अन्तर्राष्ट्रिय रेडक्रस संस्था (आईसीआरसी) को सहयोगमा रेडक्रसकै क्याम्पमा उपचार गराइरहेका छन्। नेपाल प्रतिनिधि भेट्न जाँदा प्रकाशले आँसु चुहाउँदै पीडा पोखे, “नेपालीले नेपालीलाई यतिसम्म ठग्ला भन्ने कल्पना गरेको थिइँन। पैसा त खेर गयो, गयो तर कुनै कसुर नै नगरी अफगानी जेलमा बन्दी हुनुपयो।”

काबुलमा अलपत्र परेका नेपालीहरू अधिकांश मदन राई र ठाकुर गुरुडबाट पीडित भएका हुन्। मदन र ठाकुरले समिल्लुहा गुल्जार नाम गरेका अफगानीसंग मिलेर इन्टरनेसनल सेक्युरिटी सर्भिस ग्रुप खोले, डेढ वर्षअघि। इटली सरकारले दिएको अनुदान रकम अफगानी राष्ट्रिय मिली ब्याङ्कबाट विकास निर्माणका लागि सुरक्षा गर्ने दुई करोड ५० लाख डलरको ठेक्का दिन्छु भन्ने आश्वासनमा उनीहरूले सरकारी इजाजत प्राप्त सेक्युरिटी कम्पनी खोलेका थिए। यसका लागि मदन र ठाकुरले दुई सय जना नेपालीमध्ये प्रत्येकबाट एक हजार डलर कमिसन मागेर पैसा असुले। अफगानी पार्टनरसंग मिलेर करोडौंको अफिस सञ्चालनका बन्दोबस्ती सामानहरू पनि उधारै खरिद गरे। तर, चार महिनासम्म सो मिली ब्याङ्कले परियोजना दिने छाँटकाँट नदेखाएपछि स्थानीय अफगानीले मदन राईलाई आफ्नो पैसा असुल प्रहरी लगाई थुनचेक गर्न थाले। त्यहाँ भएका दुई सय नेपाली, जसको एकातिर पैसा पनि फसेको छ र अर्कोतिर चार-चार महिना काम गरेको पैसा पनि पाएका छैनन्, तिनीहरूको भागदौड भयो। अनि, त्यहाँबाट लुक्काका निम्ति केही नेपालीहरू छुट्टै घर भाडामा लिएर

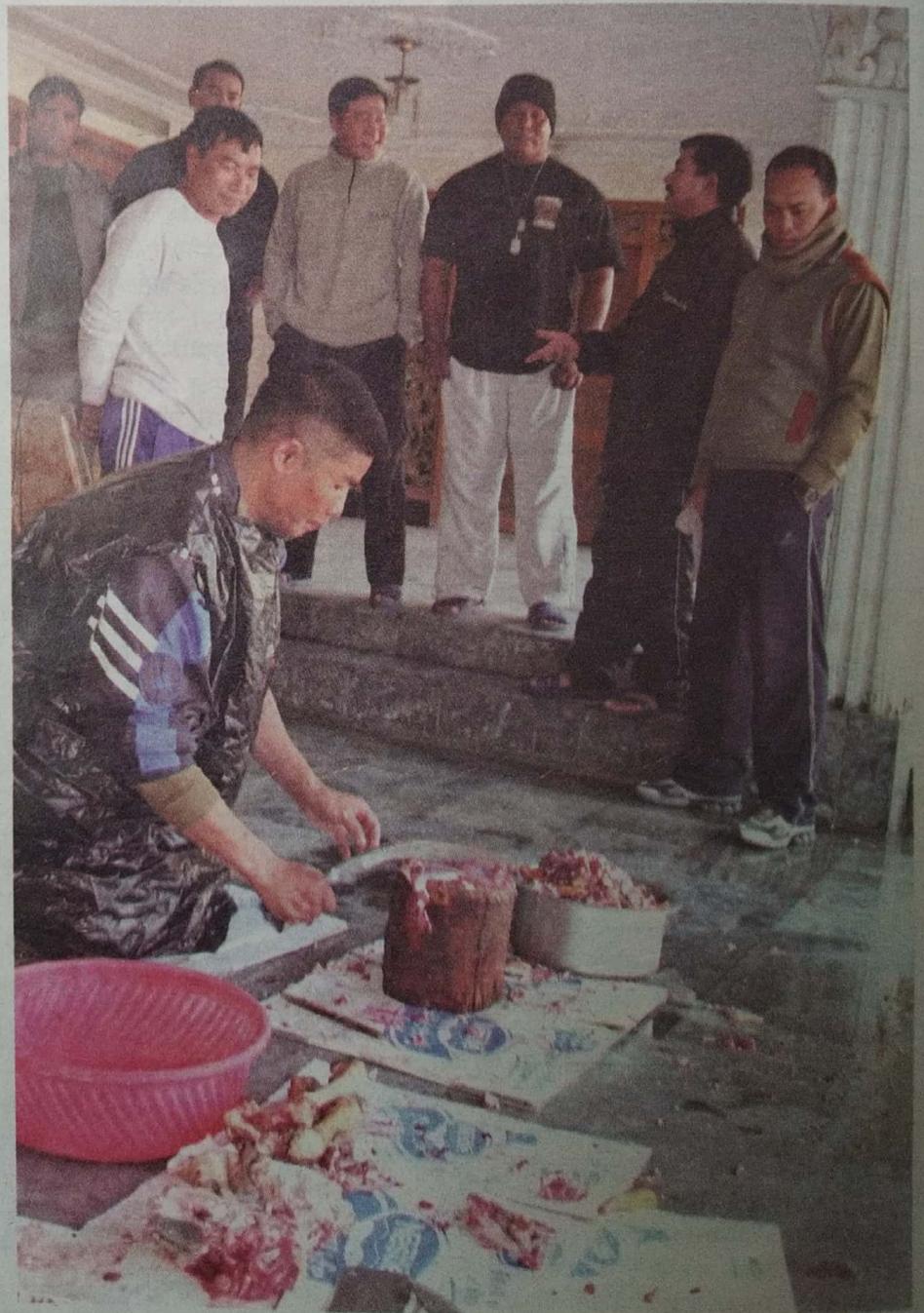
क्याम्पको स्वरूपमा बसोवास गर्न थालेका हुन्। मदन राई भने पाँच लाख डलरको अभियोगमा गत तीन सातादेखि अफगानी जेलमा बन्दी छन्।

अहिले मदन राईबाट पीडित र दलालबाट विचल्लीमा परेका नेपालीहरू बस्ने सशुल्क क्याम्पको सङ्ख्या १८ पुगेको छ। एक क्याम्पमा सरदर २० देखि ३५ जनासम्म बस्ने गरेका छन्। क्याम्प सञ्चालक पनि पीडित नेपाली नै भएकाले प्रत्येकले क्याम्प सञ्चालनलाई दैनिक तीन डलर दिनुपर्ने नियम बसाइएको छ। कतिपय दलालले त आफ्नो गोप्यता कायम गर्न छुट्टै क्याम्प सञ्चालन पनि गरिरहेका छन्। एमन इन्टरनेसनलका एकराज लुईटेलका दुइटा छुट्टै क्याम्प पनि त्यस्तै प्रयोजनमा खोलिएका हुन्।

काबुलमा उच्च तहमा काम गर्ने नेपालीहरूले एकातिर आफन्तलाई बोलाएर गोप्य रूपमै भर्ती गर्ने नातावाद चर्को समस्या छ भने त्यसको ठीकविपरीत

दलालहरूले आफ्नै नातेदारलाई फसाएर अन्य मान्छेलाई प्रलोभनमा फसाउने उपयुक्त माध्यम रोजिरहेका छन्। मोरङ, लेटाडका देवेन्द्र घिमिरेले आफ्नै गाउँको एजेन्ट काम गर्ने अशोक विकलाई भिसा लगाउन र जागिर खुवाउन तीन सय ५० डलर दिए तर दुई महिना भइसक्यो न त अशोकले जागिर नै लगाएका छन्, न राहदानी फिर्ता दिएका छन्। “मैले यसवीच दुई ठाउँमा जागिरको अवसर पाएँ तर राहदानी नहुँदा विचल्लीमा परें,” पुपुरोमा हात राख्दै घिमिरेले भने, “मैले आफ्नै गाउँले भनेर विश्वास गर्नु नै मेरो महाभूल ठहरियो।” आफूजस्ता पूर्वका एक दर्जनभन्दा बढी युवाहरू काबुलमा अशोक विकबाट पीडित भइरहेको घिमिरेको दावी छ।

घिमिरे त गाउँले मात्र परे, आफ्नै जेठानबाट साढे दुई लाख रुपियाँ असुलेर अलपत्र पार्ने फापाका ज्वाइँ एकराज लुईटेल पनि काबुलमा दिनदहाडै

अफगानी जेलमा दर्जन

अफगानी जेलमा यतिखेर विभिन्न मुद्दा लागेर एक दर्जन नेपालीहरू थुनिएका छन् । तीमध्ये मदन राई पाँच लाख डलर ठगी गरेको अभियोगमा थुनिएको र अरूलाई पासपोर्टविहीन र नक्कली भिसाको मुद्दा लागेको छ । पासपोर्ट नभएर पाकिस्तानको तुरखाम नाकाबाट मड्सिरको पहिलो साता भाग्दै गरेका कापाका रविन ओम्का तथा होमबहादुर भण्डारी, गोरखाका शङ्करलाल गुरुडलाई अफगानी प्रहरीले पक्राउ गरेर काबुलस्थित थुनामा राखेको छ । चार महिनाअघि पनि यसैगरी राहदानी नभएकाहरू पाकिस्तानको बाटो भाग्दै गर्दा स्याङ्जाका देवबहादुर गुरुड, पोखराका भीमसेन गुरुड, चितवनका अर्जुन शाही र लमजुङका मीनबहादुर गुरुडलाई प्रहरीले पक्राउ गरेर केन्द्रीय जेलमा थुनेको थियो । त्यसमध्ये, चितवनका अर्जुन शाही जेलमा विरामी हुँदा अन्तर्राष्ट्रिय रेडक्रस (आईसीआरसी) ले उद्धार गरेको छ । “केही दिन उपचार गरेर फर्काउने भनिएको छ, त्यो कहाँ फर्काउने हो थाहा छैन,” अर्जुनले भने, “यदि नेपाल सरकारले घर फर्काउने पहल गरेमा निकै ठूलो उद्धार हुने थियो ।”

नेपालीहरू प्रायःजसो राहदानी समस्याका कारण अलपत्रमा पर्ने गरेका छन् । अफगानिस्तानको नियम अनुसार, विदेशी कामदारका लागि पहिलोपटक १५ दिनको मात्र भिसा दिने चलन छ, जसमा विदेशीले ३० डलर तिर्नुपर्नेमा नेपालीहरू दलालको फन्दामा परेर पाँच सय डलरभन्दा बढी तिर्ने गरेका छन् ।

अफगानी जेलबाट आईसीआरसीद्वारा उद्धार गरिएका प्रकाश गुरुड र अर्जुन शाही

काबुल छिरेको १५ दिनपछि एक महिनाको भिसा लगाउने अफगानी नियम छ । यस अवधिसम्म काम नपाएकाहरूको फेरि भिसा लगाउनुपर्ने र नलगाएमा दिनको पाँच डलर जरिवाना लिने प्रावधान छ ।

अफगानी भिसा शाखामा नेपाली आउनासाथ उनीहरू फारसीबाहेक अन्य भाषा नबुझेको भान गरेर नानाथरी दुःख दिने गरेको पीडित गोपाल विक

बताउँछन् । “त्यसपछि, हामीले एक अफगानीलाई लिएर भिसा लगाउन जानुपर्छ तर त्यही अफगानी नै दलाल भएर पैसा खाए पनि महिनौं दिनसम्म भुलाइराख्छ,” उनी थप्छन् । काबुलमा जेल परेका मदन राईबाहेक अन्यको घटना खासै जटिल छैन । त्यसका लागि नेपाल सरकारले ठोस पहल गरिदिए उनीहरू तत्काल रिहा भएर स्वदेश फर्किन सक्छन् ।

सानका साथ हिँडेरहेका भेटिन्छन् । एकराजकै सन्धी नाता पर्ने मोरङका जीवन सुवेदी आफ्नो १९ वर्षे नेपाली सेनाको भएभएको कमाइ आफन्तले नै खाइदिएको पीडा पोख्छन्, “नाताले एकराज सन्धी पछि भनेर कतिञ्जेल सहनु ? उनी आफन्तलाई त यसरी ठगी गर्दै हिँड्छन् भने अरूलाई के बाँकी राख्छन् ? मैले बोल्दाखेरि उनको इज्जत जान्छ भनेर कहिलेसम्म यो कन्तबिजोग जीवन बाँचिरहने ?”

पछिल्लो समयमा काबुलमा नेपाली दलालहरू दिनप्रतिदिन बढनाम हुँदै गएपछि उनीहरूले आफू बच्न अफगानीसँग हातेमालो गरेर ठगी धन्डालाई सुचारु गरिरहेका छन् । हिजोआज वली भन्ने अफगानी मदन राईकै समूहमा आबद्ध छन् । नाजिब भन्ने अफगानीले पोखरासमेत पुगेर नेपालीलाई विचल्लीमा पुऱ्याएका थिए । एकपटक पोखरामा उनलाई नेपाल प्रहरीले थुन खोज्दा उनले मान्छे लगाई काबुलमा रहेका नेपालीलाई नजरबन्दमा राख्न लगाएका थिए । पछि उनलाई छोड्ने सर्तमा मात्र काबुलका नेपालीलाई रिहा गरियो ।

बेरोज नाम गरेका अफगानीले पनि मान्छे ल्याउने/पठाउने काम गरिरहेका छन् । उनले त सरोजा नाम गरेकी केटीसँग विवाहसमेत गरेका छन् । विजय खान नाम गरेका भारतीय नागरिकले विराटनगरकी पूजा पोखरेलसँग विवाह गरेर नेपालीहरूलाई काबुल पुऱ्याउने धन्दा गरेका थिए । अहिले पूजा र विजय खानबीच सम्बन्धविच्छेद भइसकेको छ । पूजा यौनाङ्गमा हेरोइन लुकाएर ब्रिजान लागेको अभियोगमा छ, महिनाअघि

थुनासमेत परेकी थिइन् ।

अफगानिस्तानमा काम पाइरहेका नेपालीहरूमा जसरी पलपलमा जीउज्यानको चिन्ता छ, त्यसैगरी काम नपाएकाहरूमा पनि कसरी घर फर्किने वा ऋणमा डुबेको घरखेत कसरी फर्काउने भन्ने चिन्तैचिन्ताले शरीर सुकाइरहेका छन् । तीन वर्षअघि अफगानिस्तान आएका भैरहवाका गोपाल विकसँग भएको राहदानी पनि दलालले बन्धक राखेर खाइसक्यो र चाहै पनि घर फर्किन सक्दैनन् । केही महिनाअघि राहदानी नभएका नेपालीहरू भागेर पाकिस्तानको तिरखाम सीमा नाकाबाट जाने गर्थे । उनीहरू इस्लामावाद पुगेर नेपाली दूतावासमा शरण लिएपछि त्यहाँ टाभल डकुमेन्टको सहायताले बसबाटै नेपाल फर्किन्थे । तर, यतिखेर पाकिस्तानमा सडककाल लागेकाले त्यो बाटो पनि बन्द गरिएको छ । दुई साताअघि मात्र चार जना नेपाली तुरखाम सीमाबाट इस्लामावाद जाँदै गर्दा अफगान प्रहरीले पक्राउ गरेर अहिलेसम्म थुनिराखेको छ ।

नेपाल सरकारले कामका लागि अफगानिस्तान जान प्रतिबन्ध लगाएपछि यहाँ आइपुगेका १० हजारभन्दा बढी नेपालीको अवस्थाबारे बुझ्न सरकारले कुनै चासो देखाएको छैन । खासगरी इराक र अफगानिस्तानमा नेपाली दूतावास वा काउन्सिलर नहुँदा त्यहाँका नेपालीले भन्ने समस्या भोगिरहेका छन् । यी दुवै देशका लागि हाल पाकिस्तानस्थित नेपाली दूतावासले कामकाजी व्यवस्था मात्र गरेको छ । पाँच महिनाअघि अफगानिस्तानमा रहेका नेपालीको अवस्था बुझ्न पाकिस्तान दूतावासबाट खगेन्द्र भट्टराई काबुल आउँदा उनले उल्टै एजेन्ट

काम गरेर नेपालीलाई विचल्लीमा पारेका मणि सुब्बाकै नेतृत्वमा अन्य दलालहरू सदस्य भएको नेपाली कल्याणकारी समिति गठन गरेर फर्किए । अहिले त्यस समितिले नेपालीको उद्धार गर्न त परे जाओस्, त्यसको नाम बेचेर ठगी गर्न सजिलो बनाइदिएको छ ।

अफगानिस्तानमा जोखिम छ, भन्ने कुरा सबैलाई थाहा छ । तैपनि, राम्रो पैसाको आशामा त्यस्ता जोखिम मोलेर धेरै पैसा कमाएको उदाहरण पनि छ । कम्पनीमा जागिर पाएकाहरूले कम्पनीभित्रबाट सम्पूर्ण खानेबस्नेको बन्दोबस्त मात्र पाउँदैनन्, उनीहरूको पैसा नेपाल पठाउने काम पनि त्यही कम्पनीले गरिदिन्छ । र, हरेक छ-छ महिनामा नेपाल आउने-जाने भाडासमेत कम्पनीले बेहोरिदिन्छ ।

काबुलस्थित स्ट्यान्डर्ड चार्टर्ड ब्याङ्कको एक तथ्याङ्क अनुसार, यस ब्याङ्कबाट मात्र मासिक २५ करोडभन्दा बढी रुपियाँ नेपाल पठाइने गरिएको छ । यसबाहेक, अन्य ब्याङ्क, हुन्डी वा मनिट्रान्सफर या व्यक्तिगत तवरबाट पैसा पठाउनेको तथ्याङ्क जोड्दा त त्यो रकम सोचेभन्दा धेरै भएको अनुमान मात्र गर्न सकिन्छ । पछिल्लो समयमा अन्जानमै देशमा सबैभन्दा बढी रेमिट्यान्स भित्रिने मुलुकमा अफगानिस्तान पर्ने गरेको छ । त्यसैले पनि यहाँ काम गर्न सरकारले प्रतिबन्ध लगाउनुको साटो आफ्नो दूतावास वा काउन्सिलर खोलेर दलाललाई तह लगाई सहज ढङ्गबाट काम पाउने वातावरण मिलाउन सके मुलुक र कामदार दुवैका लागि हित हुने कुरामा दुईमत नहोला । ♦

नेपाल

अफगानिस्तानमा मदैँछन्

भाडाका
नेपाली सैनिक

काबुलबाट स्थलगत रिपोर्ट

फेरि
गोर्खाल्यान्ड !

